

رابطه بین برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود

عزیز گرد* رضا حیدریان چالی** حمید سیدجراحی***

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۰۴/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۰۶/۲۱

چکیده

هدف اصلی این مقاله بررسی رابطه بین کیفیت سود و حاکمیت شرکتی می‌باشد. با توجه به این که کیفیت سود مفهومی نسبی است، در این تحقیق از مجموعه معیارهای ارزیابی کیفیت سود، معیار مجموع تعهدات انتخاب گردید. تعهدات با استفاده از روش ترازنامه ای و از طریق مجموع خالص سرمایه در گردش و خالص دارایی‌های عملیاتی غیرجاری و خالص دارایی‌های مالی محاسبه شده است. تعداد ۳۷۴ مورد صورت‌های مالی از ۸۱ شرکت از شرکت‌های فعال در بورس اوراق بهادار تهران به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند و از طریق برازش مدل‌های رگرسیونی رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق‌های همبستگی می‌باشد و با استفاده از مدل رگرسیون و همبستگی رابطه بین کیفیت سود و متغیرهای حاکمیت شرکتی مورد بررسی قرار گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه بین کیفیت سود و دو عامل سهامداران نهادی و نسبت مدیران غیر موظف (حاکمیت شرکتی) وجود ندارد، همچنین نتایج تحقیق نشان می‌دهد که رابطه بسیار ضعیف منفی بین کیفیت سود و عامل جدایی رئیس هیات مدیره و مدیر عامل (حاکمیت شرکتی) وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: حاکمیت شرکتی، کیفیت سود.

۱- مقدمه

بر همگان محرز است که بازار سرمایه، نقش مهم و حیاتی در اقتصاد کشور ها ایفا می‌کند. این بازار نه تنها پول ها و سرمایه های راكد را به شرکت‌ها هدایت می‌کند، بلکه به عنوان شاخص رونق اقتصاد کشورها نیز در نظر گرفته می‌شود. یکی از عناصر کلیدی تصمیم‌گیری در این بازارها صورت های مالی شرکت‌ها، مخصوصاً صورت سود یا زیان است. این صورت مالی نشان دهنده نتایج فعالیت های عملیاتی شرکت‌ها در یک دوره مالی است و به عنوان مبنای اصلی بیشتر تصمیم‌گیری ها، مدل های ارزشیابی و قیمت گذاری سهام تلقی می‌شود. با توجه به ضعف، نواقص و نارسایی‌های عمده در فرآیند تهیه صورت سود و زیان، مانند تضاد منافع بین تهیه کنندگان اطلاعات و سرمایه گذاران، استفاده از برآورد و تخمین در تهیه برخی از عناصر سود یا زیان، امکان استفاده از روش های پذیرفته شده متنوع حسابداری و همچنین مسائلی مثل هموار سازی سود و غیره، استفاده از سود به عنوان معیار مهم تصمیم‌گیری، مورد تهدید قرار گرفته و باعث کاهش کیفیت آن می‌شود. در این تحقیق به بررسی تأثیر یکی از روش های کاهش مخاطره‌های بیان شده که در مجامع حرفه ای به عنوان ساز و کارهای حاکمیت شرکتی نامیده می‌شود، بر کیفیت سود مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۲- مبانی نظری و پیشینه

۲-۱- کیفیت سود

سود از تغییر حقوق صاحبان سهام یا تغییر در خالص دارایی های یک واحد تجاری طی یک دوره مالی ناشی می‌شود. به بیان دقیق تر، سود برآیند کلیه تغییرات در حقوق صاحبان سهام (سرمایه) طی یک دوره به استثنای تغییرات ناشی از سرمایه گذاری توسط صاحبان سرمایه و توزیع منافع بین آن ها می‌باشد. وجود زمینه های مناسب برای دستکاری در سود که از تضاد منافع و همچنین به علت پاره ای از محدودیت‌های ذاتی

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۴۵

حسابداری از جمله نارسایی های موجود در فرآیند برآوردها و پیش بینی های آتی و امکان استفاده از روش های متعدد حسابداری، باعث شده است که سود واقعی یک بنگاه از سود گزارش شده در صورت های مالی متفاوت باشد. محققان و دست اندر کاران حرفه حسابداری به دلیل اهمیت سود به عنوان یکی از مهم ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و تعیین کننده ارزش بنگاه های اقتصادی ناگزیر به ارزیابی سود گزارش شده توسط بنگاه های اقتصادی می باشند. برای ارزیابی این سود از مفهومی به نام کیفیت سود استفاده می شود. در سال های اخیر اقلام تعهدی به عنوان یکی از مهم ترین نشانگرهای کیفیت سود مورد توجه قرار گرفته است یکی از روشهای مورد استفاده به منظور تعیین کیفیت سود از طریق بررسی رابطه بین اقلام تعهدی و اجزای نقدی سود می باشد. تمام مفاهیم ارایه شده در این بخش بر اساس این دیدگاه است که اقلام تعهدی کیفیت سود را کاهش می دهند.

بعضی از پژوهشگران کیفیت سود را براساس نزدیک بودن به وجه نقد تعریف کرده اند. مثلاً در تحقیقات آقای هریس^۱ و همکاران از نسبت وجه نقد حاصل از عملیات به سود عملیاتی برای اندازه گیری کیفیت سود استفاده کرده اند. وجه نقد نسبت به سود عملیاتی کمتر قابل دستکاری می باشد و از اینرو، می توان از آن به عنوان شاخصی برای سنجش کیفیت سود استفاده نمود.

سایر مفاهیم کیفیت سود از مفهوم نزدیکی به وجه نقد جدا می باشند چراکه آن ها یک زیر مجموعه خاص از اقلام تعهدی و نه همه اقلام تعهدی، را به عنوان کاهش دة کیفیت سود در نظر می گیرند.

در روشی دیگر برای اندازه گیری کیفیت سود، اقلام تعهدی غیر عادی برآورد می شوند مدلی که توسط جونز در سال ۱۹۹۱ برای کشف مدیریت سود ارایه کرد یکی از اولین مدل های ارایه شده بر اساس این روش می باشد. که به مدل جونز معروف است و بعد توسط دی چو^۲ ۱۹۹۵ توسعه یافت. در این مدل، جونز مفهوم اقلام تعهدی

1. Harris
2. De Chow

غیرعادی (اختیاری) را به عنوان عامل تعیین کننده کیفیت سود، معرفی نمود. جونز ارقام تعهدی را به دو جز عادی (غیراختیاری) و غیرعادی (اختیاری) تفکیک نمود. در حالی که ارقام تعهدی عادی (غیر اختیاری) به واسطه مقررات سازمان ها و دیگر عوامل خارجی بوجود آمده اند، ارقام تعهدی غیر عادی (اختیاری)، قابل اعمال توسط مدیریت است. بنابراین جز اختیاری ارقام تعهدی به عنوان شاخصی برای کشف مدیریت سود در واحدهای تجاری مورد استفاده قرار می گیرد. مدل جونز اصول حسابداری (درآمدهای تعدیل شده بر اساس حساب های دریافتنی، ماشین آلات، اموال و تجهیزات) را به عنوان عامل هدایت کننده اجزای اختیاری معوقات فرض می کند. تغییرات ایجاد شده در رویکرد مستقیم برخی از جوانب خاص را بر خلاف رویکرد کل معوقات در نظر می گیرد.

۲-۲- حاکمیت شرکتی

استقرار مناسب ساز و کارهای حاکمیت شرکتی، اقدامی اساسی برای استفاده بهینه از منابع، ارتقای پاسخگویی، شفافیت، رعایت انصاف و حقوق همه ذی نفعان شرکت ها است.

۲-۲-۱- نقش هیات مدیره در حاکمیت شرکتی

در ادبیات حاکمیت شرکتی، نقش های متفاوتی برای هیات مدیره ذکر شده است. از جمله نقش هیات مدیره به عنوان نهاد ناظر بر عملکرد مدیران اجرایی شرکت در جهت حفظ حقوق و منافع سهامداران که بر این نقش، فاما و جنسن^۱ (۱۹۸۳) در تئوری نمایندگی تحت عنوان نقش نمایندگی هیات مدیره تاکید دارند. در قالب این کارکرد، هیات مدیره نسبت به مدیران اجرایی شرکت، نقش هدایتی و نظارتی دارد. برخی از جمله جانسون و همکاران^۲ (۱۹۹۶) این نقش را تحت عنوان نقش کنترلی هیات مدیره تفسیر کرده اند. در مقابل نقش کنترلی مذکور، نقش دیگری که در ادبیات حاکمیت شرکتی بر ای هیات مدیره مطرح شده است، نقش تامین منابع انسانی برای شرکت از

1. Fama & Jensen
2. Jonson

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۴۷

(از طریق روابط اعضاء هیات مدیره با محیط بیرونی شرکت) است.

۲-۲-۲- نقش مدیران غیرموظف (غیراجرایی) در حاکمیت شرکتی

از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیرموظف مستقل در هیات مدیره شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آنان به عنوان افرادی مستقل؛ به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می‌کند. البته باید توجه داشت که مدیران اجرایی شرکت، نقش مهمی را در ایجاد ترکیب مناسبی از مدیران موظف و غیرموظف (غیراجرایی)، در میان اعضای هیات مدیره، ایفا می‌کنند. وجود چنین ترکیبی، از عناصر اصلی یک هیات مدیره کارا و مؤثر محسوب می‌شود؛ زیرا در حالی که مدیران موظف، اطلاعات ارزشمندی درباره فعالیت‌های شرکت ارائه می‌کنند، مدیران غیرموظف (غیراجرایی) با دیدگاهی غیرحرفه‌ای و بی طرفانه، در مورد تصمیم‌گیری‌های مدیران مذکور به قضاوت می‌نشینند. بدین ترتیب، هیات مدیره شرکت با دارا بودن تخصص، استقلال و قدرت قانونی لازم، یک ساز و کار بالقوه توانمند حاکمیت شرکتی به حساب می‌آید. (شیپرو و وینسنت^۱، ۲۰۰۳)

۲-۲-۳- نقش سرمایه‌گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی

جایگاه سرمایه‌گذاران نهادی در حاکمیت شرکتی بسیار پیچیده است. از یک دیدگاه، سرمایه‌گذاران نهادی یکی دیگر از ساز و کارهای حاکمیت شرکتی نیرومند را بازنمایی می‌کنند که می‌توانند بر مدیریت شرکت نظارت داشته باشند. زیرا آنان هم می‌توانند بر مدیریت شرکت نفوذی چشم‌گیر داشته باشند و هم می‌توانند منافع گروه سهامداران را همسو کنند.

۲-۳- پیشینه تحقیقات خارجی

سارکار و همکاران^۲ (۲۰۰۸) در هند به بررسی مشخصات هیات مدیره در خصوص مدیریت سود پرداختند آن‌ها برای نمونه از ۵۰۰ شرکت در یک دوره دوساله استفاده

1. Schipeer and Vincent
2. Subrata Sarkar

کردند نتایج نشان داد که مشخصات هیات مدیره در مدیریت سود تأثیرگذار است. آن ها فهمیدند که یک هیات مدیره سخت کوش باعث کم شدن مدیریت سود می شود، و همچنین یکی بودن مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و وجود سهامداران کنترل کننده (عمده) باعث افزایش مدیریت سود می شود. آن ها همچنین در این تحقیق پی بردند که استقلال هیات مدیره به خودی خود تأثیری بر مدیریت سود ندارد ولی ویژگی های هیات مدیره بر مدیریت سود مؤثر است.

چنگ و سون و همکاران^۱ (۲۰۰۸) به بررسی تأثیر قانون ساربینز اوکسلی بر بهبود مکانیسم حاکمیت شرکتی و بهتر شدن کیفیت سود حسابداری انجام دادند نتایج تحقیق حاکی از این بود که یک رابطه مستقیم معنادار بین آگاهی دهندگی سود و کمیته حسابرسی مستقل و وجود متخصصان مالی در کمیته حسابرسی بعد از اجرای قانون ساربینز اوکسلی مشاهده شد و مدیریت سود کاهش یافته است، در حالی که قبل از تصویب این قانون چنین رابطه ای مشاهده نمی شود همچنین وجود یک کمیته حسابرسی مستقل و یک هیات رئیسه مستقل باعث افزایش آگاهی دهندگی سود و کاهش مدیریت سود می شود. همچنین در این تحقیق رابطه ای بین یکی بودن رئیس هیات مدیره و مدیرعامل و مدیریت سود قبل و بعد قانون ساربینز اوکسلی پیدا نشد.

راما سائی^۲ (۲۰۰۵) به رابطه بین کیفیت سود و جنبه هایی از حاکمیت شرکتی که اساساً شامل مالکیت مدیریتی سهام، ساختار (استقلال) هیئت مدیره و تعداد اعضای هیئت مدیره می باشد، پرداخته است. کیفیت سود در این تحقیق بر مبنای مجموع تعهدات اندازه گیری شده و از معیارهای حاکمیت شرکتی، درصد مالکیت سهامدار مدیریتی، تعداد مدیران مستقل و تعداد اعضای هیات مدیره در نظر گرفته شده اند. نهایتاً نتایج تحقیق به شرح ذیل است:

- یک رابطه غیرخطی بین مالکیت سهام مدیریتی و کیفیت سود که از طریق مجموع تعهدات اندازه گیری می شود، وجود دارد.

1. Jue Chin Chang and Huey Lian
2. Rama Say

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۴۹

- یک رابطه مثبت بین نسبت مدیران مستقل بیرونی در هیئت مدیره و کیفیت سود وجود دارد.
- بین اندازه هیئت مدیره و سطح کیفیت سود با در نظر گرفتن مجموع تعهدات رابطه ای وجود ندارد .

۲-۴- پیشینه تحقیقات داخلی

کرد تبار (۱۳۸۶)، به بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه) پرداخته است. نتایج بررسی بیانگر آنست که نقش ابزار های نظارتی حاکمیت شرکتی در رفتار مدیریت سود بیانگر این موضوع است که وقتی انگیزه برای دستکاری سود بالاست، مدیران غیرموظف و سرمایه گذاران نهادی عمده، نقش ضعیفی در کاهش ناهنجاری اقلام تعهدی غیر عادی دارند.

اسماعیلی (۱۳۸۵) در مورد رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام یکی دیگر از تحقیقات انجام شده در زمینه موضوع تحقیق است. در این تحقیق، کیفیت سود، نزدیک بودن سود عملیاتی به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی، و براساس مفهوم نزدیک بودن سود عملیاتی^۱ به جریان نقد حاصل از فعالیت های عملیاتی^۲ اندازه گیری می شود که بر اساس نسبت جریان نقد حاصل از فعالیت عملیاتی بر سود عملیاتی^۳ محاسبه شده است. هر چه قدر این نسبت بزرگتر باشد، یعنی سود به وجه نقد نزدیکتر است و دارای کیفیت بالاتری می باشد و بالعکس.

اسماعیلی (۱۳۸۵) به مطالعه دو مورد از سازوکارهای حاکمیت شرکتی یعنی نقش مدیران غیر موظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس را در یک دوره سه ساله در طی سال های ۸۱-۸۳ را مورد بررسی قرار داد و نتایج حاصل از این تحقیق حاکی از این بود که تعداد مدیران غیرموظف و درصد مالکیت اعضای هیات مدیره در ارتقای کیفیت سود شرکت های پذیرفته شده در بورس نقش بااهمیتی ندارند.

1. Operation Earning
2. Operation Chsh Flow
3. OCF/OE

۳- پرسش ها و فرضیه های تحقیق

سؤالهای اصلی تحقیق بدین ترتیب مطرح گردیده است:

- آیا اگر مدیر عامل شرکت و رئیس هیات مدیره دو شخص متفاوت باشند، سود ارایه شده شرکت کیفیت بالا تری دارد؟
 - آیا اگر درصد سرمایه گذاران نهادی شرکت بیشتر باشد سود ارایه شده شرکت کیفیت بالاتری دارد؟
 - آیا نسبت مدیران غیر موظف به کل اعضای هیأت مدیره، در ارائه سود با کیفیت بیشتر مؤثر است؟
- و براساس سؤالهای مطرح شده فوق، فرضیه های تحقیق به ترتیب زیر بیان گردیده است.
- فرضیه مربوط به جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود:
- بین جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود ارایه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.
- فرضیه مربوط به درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود:
- بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت با کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.
- فرضیه مربوط به نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود:
- بین نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره با کیفیت سود رابطه وجود دارد.

۴- متغیرهای پژوهش

برای اندازه گیری متغیر سرمایه گذاران نهادی به عنوان متغیر مستقل از نسبت (درصد) سهام شرکت که توسط نهادهای سرمایه گذاری عمده نگهداری می شود به کل سهام منتشره و در دست سهامداران استفاده شده است. و همچنین برای اندازه گیری

متغیر نسبت مدیران غیرموظف هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره به عنوان متغیر مستقل، از نسبت مدیران غیرموظف هیأت مدیره تقسیم بر کل اعضای هیأت مدیره استفاده شده است. و نهایتاً برای اندازه گیری متغیر یکی بودن رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل در صورت یکی نبودن رئیس هیات مدیره شرکت و مدیر عامل به عنوان متغیر مستقل دیگر، شرکت ضریب (+۱) و در صورت یکی بودن مدیر عامل شرکت و رئیس هیات مدیره شرکت ضریب (۰) در نظر گرفته شده است. از متغیر مجموع تعهدها بعنوان متغیر وابسته که نماینده کیفیت سود می باشد، استفاده شده است.

اولین قدم در این راه، محاسبه مجموع تعهدات می باشد. مطابق تعریف ریچاردسون در سال ۲۰۰۴ که بر پایه تحقیق های اسلون و دیچاد می باشد، مجموع تعهدات به شکل زیر تعریف و اندازه گیری می شود:

$$TACC_t = \Delta WC + \Delta NCO + \Delta FIN \quad (۱)$$

$$\Delta WC = WC_t - WC_{t-1} \quad (۲)$$

$$\Delta NCO = NCO_t - NCO_{t-1} \quad (۳)$$

$$\Delta FIN = FIN_t - FIN_{t-1} \quad (۴)$$

باتوجه به روابط فوق، مجموع تعهدات (TACC)، تغییرات سرمایه در گردش (ΔWC)، تغییرات دارایی های عملیاتی غیر جاری (ΔNCO) و تغییرات دارایی های مالی (ΔFIN) بصورت زیر محاسبه گردیده اند:

مجموع تعهدات (TACC) = تغییرات در دارایی های غیر نقدی در زمان t - تغییرات در بدهی ها در زمان t

تغییرات سرمایه در گردش (ΔWC) = تغییرات در دارایی های عملیاتی جاری - تغییرات در بدهی های جاری

دارایی های عملیاتی جاری = جمع دارایی های جاری - (سرمایه گذاری های جاری + نقد)

بدهی‌های جاری = جمع بدهی‌های جاری - تسهیلات مالی دریافتی
 تغییرات دارایی‌های عملیاتی غیرجاری (ΔNCO) = تغییرات در دارایی‌های
 عملیاتی غیرجاری - تغییرات در بدهی‌های عملیاتی غیرجاری
 دارایی‌های عملیاتی غیرجاری = جمع دارایی‌های غیرجاری - سرمایه‌گذاری‌های
 غیر جاری
 بدهی‌های عملیاتی غیرجاری = جمع بدهی‌های غیرجاری - تسهیلات مالی
 دریافتی بلندمدت
 تغییرات دارایی‌های مالی (ΔFIN) = تغییرات در دارایی‌های مالی - تغییرات در
 بدهی‌های مالی

دارایی‌های مالی = سرمایه‌گذاری‌های جاری + سرمایه‌گذاری غیر جاری
 بدهی‌های مالی = تسهیلات مالی دریافتی کوتاه مدت + تسهیلات مالی دریافتی بلند مدت
 اندازه شرکت در این تحقیق به عنوان یکی از متغیرهای کنترل در نظر گرفته شده
 است که از لگاریتم طبیعی جمع دارایی‌های شرکت بدست آمده است و همچنین از
 نسبت بدهی نیز بعنوان متغیر کنترل دیگر که از تقسیم مجموع بدهیهای (کوتاه مدت و
 بلندمدت) بر مجموع داراییهای شرکت بدست می‌آید استفاده شده است.

۵- روش پژوهش و جمع‌آوری اطلاعات

این پژوهش به دلیل ماهیت موضوع از نوع تحقیق‌های همبستگی می‌باشد که زیر
 مجموعه تحقیق توصیفی است. این تحقیق به بررسی رابطه بین کیفیت سود به عنوان
 متغیر مستقل با برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی به عنوان متغیر وابسته، می‌پردازد.
 که باتوجه به اهداف تحقیق از تحلیل رگرسیون برای بررسی تغییرات متغیر وابسته و
 باتوجه به تغییرات متغیرهای مستقل استفاده شده است.

از آنجایی که هدف از این تحقیق مطالعه میزان همبستگی بین متغیر وابسته تحقیق
 (کیفیت سود) و متغیرهای مستقل (سرمایه‌گذاران نهادی- نسبت مدیران غیرموظف

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۵۳

هیأت مدیره به کل اعضای هیأت مدیره و جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیأت مدیره)، می باشد. ابتدا یک آزمون جداگانه برای هریک از متغیرهای وابسته و وابسته انجام شد و سپس یک. آزمون کلی برای متغیرهای (مستقل) حاکمیت شرکتی با متغیر (وابسته) کیفیت سود صورت گرفت (با استفاده از رگرسیون OLS). با توجه به مطالب فوق معادلات پژوهشی به صورت زیر بیان می شوند:

$$TACC_t = \alpha_0 + \alpha_1 Inst + \alpha_2 Outdir + \alpha_3 ChrCHO \quad (5)$$

$TACC_t$ = کیفیت سود (مجموع تعهدات)

$Inst$ = درصد سرمایه گذاران نهادی

$Outdir$ = نسبت مدیران غیر موظف

$ChrCHO$ = جدایی رئیس هیأت مدیره و مدیر عامل

۶- جامعه آماری و انتخاب نمونه

جامعه آماری در این تحقیق کلیه شرکت های پذیرفته شده در بورس تهران است به استثنای شرکت های صنایع واسطه گری، سرمایه گذاری، لیزینگ و شرکت های بیمه که به دلیل ماهیت فعالیت شان از جامعه آماری حذف شده اند.

۷- یافته های پژوهش

۷-۱- آزمون نرمال بودن داده ها

لازم است قبل از برازش مدل نرمال بودن متغیر وابسته نیز بررسی گردد. لازم به ذکر است که نرمال بودن باقیمانده های مدل، شرط لازم برای اعتبار رگرسیونی است ولی در صورتی که متغیر وابسته نرمال باشد باقیمانده ها نیز نرمال خواهند بود.

آزمون کالموگروف-اسمیرنوف برای بررسی فرض صفر بالا به کار رفته است. همان گونه که در جدول ۱ دیده می شود. سطح معنی داری بیشتر از ۰/۰۵ است (مقدار

۱۵۴ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال چهارم، شماره پانزدهم، پاییز ۱۳۹۱

آن برابر با ۰/۲۱۲ است) بنابراین متغیر وابسته از توزیع نرمال پیروی می‌کند.

جدول ۱ - نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنوف

متغیر	کالموگروف-اسمیرنوف		
	آماره	درجه آزادی	سطح معنی داری
کیفیت سود	۱/۰۵۹	۳۶۸	۰/۲۱۲

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

۷-۲- آزمون فرضیه اول و نتایج حاصل از آزمون

H₀: میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.

H₁: میان درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود ندارد.

جدول ۲ - نتایج آزمون فرضیه اول

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R ²	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنی داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنی داری	F آزمون			
عدم رابطه بین متغیرها	۰/۴۸۲	۰/۰۰۱	۰/۷۳۶	۰/۱۸۷	۰/۰۰۲	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	سهامداران نهادی

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

همان طوری که در جدول ۲ مشاهده می‌شود سطح معنی داری تحلیل واریانس ۰/۷۳۶ و همچنین سطح معنی داری مدل رگرسیون ۰/۴۸۲ می‌باشد که هر دو بیشتر از ۰/۰۵ می‌باشد. که بیانگر این است که با اطمینان ۹۵٪ بین سرمایه گذاران نهادی و

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۵۵

کیفیت سود رابطه ای وجود ندارد. به علاوه فقط ۰/۰۰۲ تغییرات کیفیت سود (مجموع تعهدها) توسط مدل توجیه می شود. که موید این عدم رابطه است.

۳-۷- فرضیه دوم

H_0 : میان جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود ارایه شده توسط شرکت رابطه مثبت وجود دارد.

H_1 : میان جدایی بین مدیریت شرکت و ریاست هیات مدیره و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه مثبت وجود ندارد.

جدول ۳- نتایج آزمون فرضیه دوم

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	سطح معنا داری	F آزمون			
وجود رابطه بین متغیرها	-۰/۳۶۹	۰/۰۰۶	۰/۰۶۳	۲/۳۹۶	۰/۰۲	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج جدول ۳ مشاهده می شود سطح معنا داری مدل رگرسیون ۰/۰۰۶ که کمتر از ۰/۰۵ است و بیان گر این است که با اطمینان ۹۵٪ بین جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره ارتباط وجود دارد. ولی سطح معنا داری تحلیل واریانس ۰/۰۶۳ است که با توجه به اینکه بیشتر از ۰/۰۵ است یعنی کل مدل معنی دار نیست به همین دلیل برای بررسی بیشتر این متغیر با کیفیت سود، آزمونی جداگانه برای این متغیر به تنهایی اجرا شد که نتایج آن در زیر آمده است. همچنین مشاهده می شود که ضریب

۱۵۶ پژوهشنامه حسابداری مالی و حسابرسی، سال چهارم، شماره پانزدهم، پاییز ۱۳۹۱

متغیر مستقل β منفی است که بیانگر این می باشد که این رابطه معکوس می باشد.

۷-۳-۱- نتیجه بررسی مستقل متغیر جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدات):

جدول ۴ - نتایج آزمون فرضیه دوم بدون متغیر کنترل

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	F آزمون			
وجود رابطه بین متغیرها	۰/۰۰۶	-۰/۳۶۸	۰/۰۰۸	۷/۳۵۴	۰/۰۱۸	کیفیت سود (مجموع تعهدات)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره

*منبع: یافته های پژوهشگر

همانطور که در جدول ۴ مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر با ۰/۰۰۶ است. چون این مقادیر کمتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد می شود. یعنی مدل معنی دار شده است. ولی میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۱۸ است. که بیان گر این است که فقط ۰/۰۱۸ درصد تغییرات متغیر کیفیت سود (مجموع تعهدات) توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد سطح معنی داری محاسبه شده برای ضرایب ۰/۰۰۸ است که در منطقه رد فرض صفر یعنی کمتر از ۰/۰۵ قرار می گیرد. که بیانگر وجود رابطه بین متغیرها است. مقدار آماره t ، برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره برابر ۲/۶۸۸- و چون این مقدار در ناحیه رد فرض صفر قرار می گیرد، بنابر این فرض H_0 رد می شود. با توجه به اینکه ضریب β برای جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره منفی (۰/۳۶۸-) است، بنابراین با احتمال ۹۵٪

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۵۷

بین جدایی مدیرعامل و رئیس هیات مدیره و کیفیت سود (مجموع تعهدات) رابطه منفی وجود دارد. ولی با توجه به میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۱۸ است و خیلی ناچیز است این فرضیه هم در کل مردود می شود.

۴-۷- فرضیه سوم

H_0 : میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد.

H_1 : میان نسبت مدیران غیرموظف به کل اعضای هیأت مدیره و کیفیت سود رابطه وجود ندارد

جدول ۵- نتایج آزمون فرضیه سوم

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	F آزمون			
عدم رابطه بین متغیرها	۰/۸۴۹	۰/۷۸۷	۰/۹۸۱	۰/۰۰۸	۰/۰۰۰	کیفیت سود (مجموع تعهدات)	نسبت مدیران غیرموظف

*منبع: یافته‌های پژوهشگر

همانطوری که از نتایج داخل جدول ۵ مشاهده می شود سطح معنا داری تحلیل واریانس ۰/۹۸۱ و همچنین سطح معنا داری مدل رگرسیون ۰/۸۴۹ می باشد که هر دو بیشتر از ۰/۰۵ می باشد. که بیانگر این است که با اطمینان ۹۵٪ بین نسبت مدیران غیر موظف و کیفیت سود (مجموع تعهدات) رابطه ای وجود ندارد.

۷-۵- نتیجه آزمون تکمیلی آزمون کلیه متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه):

جدول ۶ - نتایج آزمون تکمیلی آزمون کلیه متغیرها با هم (رگرسیون چندگانه)

نتیجه آزمون	مدل رگرسیون		تحلیل واریانس		توان تبیین R^2	متغیر وابسته	متغیر مستقل
	سطح معنا داری	ضریب متغیر مستقل β	سطح معنا داری	F آزمون			
عدم رابطه بین متغیرها	۰/۲۸۴	۰/۰۰۲	۰/۱۴۱	۱/۷۳۱	۰/۰۲۵	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	سهامدارنهادی
وجود رابطه بین متغیرها	۰/۰۰۶	-۰/۳۴۵	۰/۱۴۱	۱/۷۳۱	۰/۰۲۵	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره
عدم رابطه بین متغیرها	۰/۹۳۶	۰/۰۱۳	۰/۱۷۶	۱/۷۳۱	۰/۰۲۵	کیفیت سود (مجموع تعهدها)	نسبت مدیران غیر موظف

*منبع: یافته های پژوهشگر

همان طوری که از نتایج داخل جدول ۶ مشاهده می شود مقدار احتمال (یا سطح معنی داری) F برابر با ۰/۱۴۱ است. چون این مقادیر بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر در سطح اطمینان ۹۵ درصد رد نمی شود. یعنی مدل معنی داری وجود ندارد. میزان ضریب تعیین یا R^2 برابر با ۰/۰۲۵ است. که بیانگر این است که ۰/۰۲ درصد تغییرات متغیر کیفیت سود توسط متغیرهای مستقل بیان می گردد.

۸- بحث و نتیجه گیری

نتیجه فرضیه اول بین درصد مالکیت سرمایه گذاران نهادی در شرکت و کیفیت سود ارایه شده توسط مدیریت رابطه وجود دارد.

با توجه به اینکه سها مداران عمده نهادی در ایران (از قبیل سازمان تامین اجتماعی، بنیاد مستضعفان و جانبازان و شرکت‌های سرمایه گذاری وابسته به بانک های دولتی) اکثرا وابسته به دولت هستند، علت احتمالی رد شدن فرضیه این است که این دولتی بودن سهامداران نهادی ممکن است باعث کاهش انگیزه های آن ها در نظارت مؤثر بر فعالیت های شرکتهای سرمایه پذیر باشد.

نتیجه فرضیه دوم بین جدایی مدیر عامل و رئیس هیات مدیره با کیفیت سود رابطه وجود دارد.

با توجه به اینکه در بررسی این فرضیه با تعداد بسیار کم نمونه حاوی جدایی رئیس هیئت مدیره و مدیر عامل که به عنوان محدودیت بزرگ مطرح می باشد، مواجه شدیم (زیرا در اکثر شرکتها در ایران مدیر عامل و رئیس هیئت مدیره یک فرد می باشد) بنابراین به تفسیر نتایج حاصل از این فرضیه نمی توان اتکا نمود

نتیجه فرضیه سوم بین نسبت مدیران غیر موظف به کل هیات مدیره و کیفیت سود رابطه وجود دارد.

از دیدگاه تئوری نمایندگی، حضور مدیران غیر موظف، در هیات مدیره شرکت‌ها و عملکرد نظارتی آن ها به عنوان افرادی مستقل، به کاهش تضاد منافع موجود میان سهامداران و مدیران شرکت کمک شایانی می کند. نتایج این تحقیق نشان می دهد که نقش مدیران غیر موظف در ایران مطابق با دیدگاه تئوری نمایندگی نیست و توانایی این ابزار نظارتی در بهبود افشای مالی بسیار ضعیف است. بر طبق قانون تجارت تعداد اعضاء هیات مدیره شرکت‌ها نباید کمتر از ۵ نفر باشد. در شرکت‌های ایرانی به مدیران غیر موظف به عنوان ابزاری برای تکمیل و به حد نصاب رساندن اعضای هیات مدیره نگریسته می شود و توجهی به نقش نظارتی آن ها نمی شود.

نتایج تحقیق فوق با تحقیق خانم مریم اسماعیلی همسو بوده ولی با تحقیقات خارجی منجمله تحقیق سارکار و همکاران^۱ (۲۰۰۸) و راما سای^۲ (۲۰۰۵) همخوانی ندارد.

1. Subrata Sarkar
2. Rama Say

برخی از دلایل احتمالی متفاوت بودن نتایج تحقیق با تحقیقات خارجی عبارتست از:

- فرض بر این است که مدیران غیر موظف مستقل از شرکت هستند در حالی که ممکن است واقعا مستقل نباشند و به شرکت وابستگی هایی داشته باشند، مثلاً بسیاری از آن ها عملاً توسط شرکت های بزرگ سرمایه گذاری و تجاری به عنوان مدیر عامل و رئیس هیات مدیره منصوب می شوند و یا ممکن است به دلیل مدت زمان طولانی عضویت در هیات مدیره به آن شرکت وابستگی پیدا کرده باشند از اینرو، تفاوت های سنتی در تعریف مدیران اجرایی و غیر موظف ممکن است در شناسایی تضاد منافع بالقوه بین مدیران غیر موظف و شرکتی که در هیات مدیره آن وجود دارد ناتوان باشد.

- مدیران غیر موظف ممکن است که دانش مالی چندانی نداشته باشند و از طرف دیگر به اطلاعات مربوط و به موقع دسترسی کامل نداشته باشند. عدم حضور متخصص مالی در ترکیب هیات مدیره، مدیران غیر موظف را در جلوگیری از بی نظمی ها اشتباهات و تقلبات و افشای ناقص و... ناکارآمد می سازد.

- ممکن است به دلیل آنکه آن ها منافع چندانی در شرکت ها ندارند، علاقه چندانی به نظارت دقیق و مؤثر بر فعالیت های شرکت نشان ندهند.

- به دلیل اینکه در ایران بازار نیروی کار مدیریتی وجود ندارد می توان گفت که از این بابت مدیران غیر موظف شرکت های ایرانی انگیزه ای برای نظارت بر مدیریت شرکت ندارند.

- عضویت همزمان اعضای غیر موظف هیات مدیره در هیات مدیره چند شرکت ممکن است باعث کاهش اثر بخشی آن ها شود.

با توجه به نتایج این تحقیق آنچه پیشنهاد می شود به شرح زیر است :

- به نظر می رسد که که نقش مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی به عنوان دو سازو کار حاکمیت شرکتی، در ایران در زمینه کیفیت سود بسیار ضعیف است. سیاست گذاران بازار باید توجه داشته باشند که حضور اعضاء غیر موظف در هیات

مدیره به تنهایی کافی نیست و ممکن است با توجه به سایر ویژگی های هیات مدیره مثلاً تجربه اعضا یا سطح تحصیلات آن ها مناسبتر باشد. این ابزار نظارتی باید به کاهش تضاد میان سهامداران و مدیران کمک کند. بنابر این باید به تقویت این ابزار در ایران کمک کرد. هم چنین باید به تقویت سایر ساز و کارهای حاکمیت شرکتی پرداخت. از طرفی سرمایه گذاران نهادی باید نقش فعال تری را در این زمینه ایفا نمایند و به همسو شدن منافع مدیران و سهامداران کمک نمایند. استفاده کنندگان صورت های مالی هم باید بدانند که حضور تعداد خاصی مدیر غیر موظف در ترکیب هیات مدیره و یا درصد مالکیت نهادها در یک شرکت اطمینان کافی در مورد کیفیت سود ارایه شده را فراهم نمی کند.

۱- انجام تحقیق در سال های آینده با داده های مربوط به دوره های بیشتر با استفاده از روش شناختی این تحقیق تا بر روائی و اعتبار مدل های برآوردی افزوده شود.

۲- بررسی رابطه بین کیفیت سود و جنبه های مختلف حسابرسی از جمله حق الزحمه خدمات غیرحسابرسی.

۳- بررسی رابطه بین نظام حاکمیت شرکتی و مواردی دیگر از قبیل مدیریت سود و هموارسازی سود و...

منابع

- حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک، (۱۳۸۸)، "هیأت مدیره و تعامل با محیط"، مجله حسابداری شماره ۲۰۵،
- حساس یگانه، یحیی و کامران تاجیک، (۱۳۸۷)، "حاکمیت شرکتی، حسابرسی و کمیته حسابرسی"، مجله حسابداری شماره ۲۰۰.
- جلالی، فاطمه (۱۳۸۷)، "حاکمیت شرکتی و حرفه حسابداری"، انجمن حسابداران خبره ایران، مجله حسابداری، شماره ۱۹۶.
- کرد تبار، حسین، (۱۳۸۶)، "بررسی تأثیر مدیران غیر موظف و سرمایه گذاران نهادی در رفتار مدیریت سود (مدیریت سود مبتنی بر آستانه)"، پایان نامه کارشناسی ارشد حسابداری دانشکده علوم اقتصادی و اداری، دانشگاه مازندران.
- "آیین نامه نظام حاکمیت شرکتی"، سازمان بورس و اوراق بهادار تهران.
- رحیمیان، نظامالدین و محبوبه جعفری، (۱۳۸۵)، "معیارها و ساختارهای کیفیت سود"، مجله حسابداری شماره ۱۷۴.
- اسماعیلی، مریم، (۱۳۸۵)، "بررسی رابطه بین کیفیت سود و برخی از جنبه های اصول راهبری شرکت در بورس و اوراق بهادار تهران"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه الزهرا.
- شاهپور، اسماعیلی، (۱۳۸۵)، "رابطه بین کیفیت سود و بازده سهام"، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی
- حساس یگانه، یحیی و محمد مرفوع، (۱۳۸۵)، "ناکامی ساختارهای حاکمیت شرکتی، لزوم تجدید نظر در ساختار حسابداری و حسابرسی"، مجله حسابداری شماره ۱۹۵.
- حساس یگانه، یحیی و رافیک باغمیان، (۱۳۸۵)، "نقش هیأت مدیره در حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره ۱۷۳.
- حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)، "مفاهیم حاکمیت شرکتی"، مجله حسابداری شماره

رابطه میان برخی سازوکارهای حاکمیت شرکتی و کیفیت سود ۱۶۳

۱۶۴.

حساس یگانه، یحیی، (۱۳۸۴)، "مفاهیم حاکمیت شرکتی"، مجله حسابدار شماره

۱۶۷.

حساس یگانه، یحیی و امیر پوریان نسب، (۱۳۸۴)، "نقش سرمایه گذاران نهادی در

حاکمیت شرکتی"، مجله حسابدار شماره ۱۶۴ و ۱۶۵.

Subrata Sarkar & Kaustav Sev and Jayati Sarkar, (2008), "Board of Directors and Opportunistic Earnings Manangement : Evidence from India" Journal of Accounting Auditing and Finance, Vol. 23 ,No. 4, Available at www.papers.ssrn.com., PP.1-40.

Jue Chin Chang & Huey-Lian Sunthe ,(2008), "Relation between Earning Informativenees, Earning Manangement & Corporatr Governance in The Pre- and Post- Sox Priods www.papers.ssrn.com., PP.1-35.

Kanagaretnan & et. al, (2007), "Does Good Corporatr Governance Reduce Information Asymmetry Around Quarterly Earning ", Announcements, Journal of Accounting and Public Policy forth Coming ,Available at www.papers.ssrn.com,PP.1-24,

Kirschenheite,m&n.Melumad,(2004),"Earning Quality and Smoothing" Working Paper Colmbia Business School, P.65

Ahmed,A.B,yillings & R.Morton,(2004),"Extreme Accruals, Earning Quality , and Incestor Mispricing,"Workiig Paper,Florida State University,PP.1-50.

Richardson, S. A., Sloan, R. G., Soliman, M. T. & Tuna, I., (2004), "Accrual Reliability,Earnings Persistence and Stock Prices", Working Paper, University of Michigan Business School,PP.21-42.

Schipeer, K, & Vincent, ,(2003), "Earning Quality" ,Accounting Horizons. 17, PP. 99-110.

Hudge,F ,(2003), "Investors Perceptions of Earning Quality,Auditor Independence and Usefulness of Audited Financial Information"Accounting Horizone,PP.37-48.

Richardson,S.,(2003), "Earning Quality & Short SellersT", Accounting Horizons 17, PP. 49-61.

Yoon,s.& Miller,(2002), "Cash from Operation & Earning Manangment in Korea",The International Journal of Accounting,P.37.

Dechow & I Dechev,(2002),"The Quality of Accrual & Earning:The Role of Accrual Estimation Errors,The Accounting Review,No.77, PP. 35-59.

Richardson,S.R.solan;M Soliman &I Tuna,(2001),"Information in Accruals about The Quality of Earnings"Working Paper Universitti of Michigan Business School,Ann Nrbor,P.52.

Harris, T.; E. Huh & P. Fairfiled, (2000), "Gauging Profitability on The Road to Valuation. Strategy Report, Global Valuation and Accounting" Morgan Stanley Dean Witter, P.6.

Solan, Richard G., (1996), "Do Stock Prices Fully Reject Information in Accruals and Cash Flows About Future Earnings", Accounting Review 71, PP. 289-315.

Dechow, (1995), "Accounting Earnings and Cash Flow As Measure of Firm Performance: The Role of Accounting", PP. 18-32.

Joens, J., (1991), "Earnings Management During Import Relief Investigations", Journal of Accounting Research, No. 29, PP. 193-228.

Fama, E. Jensen, M. C., (1983), "Separation of Ownership and Control", Journal of Law and Economics, No. 26, PP. 301-325.

Jensen, M. C. Meckling, W. H., (1976), "Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure", Journal of Financial Economics, No. 3, PP. 305-360.

Archive of SID